

Filosofie: samenvatting

1	WAT IS FILOSOFIE?	4
1.1	Afkomst	4
1.2	Etymologie.....	4
1.3	Kenmerken van filosofie.....	4
1.4	Kenmerken Van De Filosofen	5
1.4.1	VIJANDEN VAN DE MENS ZIJN WIJSHEDEN	5
1.4.2	AMBETANTE MENSEN	5
2	BELANGRIJKE NAMEN BINNEN DE FILOSOFIE	6
2.1	Socrates	6
2.2	Spinoza	6
2.3	Nietzsche	6
2.4	Paul Preciado.....	6
3	DE HISTORICITEIT VAN DE FILOSOFIE.....	8
3.1	Filosofie In De Oudheid	8
3.1.1	VOOR-SOCRATISCHE FILOSOFEN.....	8
	THALES van Milete.....	8
	HERACLITUS EN PARMENIDES.....	9
	HERACLITUS - Principes	9
	PARMENIDES - Principes.....	11
	VERGELIJKING: Heraclitus en Parmenides.....	11
3.1.2	Socrates en de sofisten.....	12
	Socrates	12
	Sofisten.....	13
3.1.3	Plato en Aristoteles	15
	Plato.....	15
	Aristoteles.....	16
3.2	Filosofie in de middeleeuwen (2 ^{de} eeuw vr Chr – 15 ^{de} eeuw na Chr)	17
3.2.1	Historiek van de Middeleeuwse filosofie	17
3.2.2	Kenmerken van de Middeleeuwse filosofie	17
3.2.3	De Islamitische filosofie.....	18
	Al-Farabi	19
3.2.4	Joodse filosofie	19
	Maimonides.....	19
3.2.5	Christelijke filosofie (in Europa)	20

Anselmus	20
3.2.6 Samenvattend	21
3.3 Moderne filosofie	21
3.3.1 Kenmerken van de moderne filosofie	21
3.3.2 Grote stromingen van de moderne filosofie	22
3.3.3 Conflicten in de moderne filosofie	23
3.3.4 Rationalisme	23
René Descartes	23
3.3.5 De Verlichting	26
Wat is Verlichting?	26
Link met de Franse revolutie	26
Is de Verlichting actueel?	26
Uitdaging van de Verlichting	26
Paradoxen van de Verlichting	27
Reacties tegen de Verlichting (EXAMEN)	27
Emancipatie	27
Vrouwenkwestie	28
Immanuel Kant	31
3.4 Filosofie in de 19 ^{de} eeuw (De moderniteit)	33
3.4.1 Twee interpretaties	33
Paul Ricoeur	33
Heribert Boeder	34
3.4.2 Karl Marx	34
Achtergrond	34
Het communistische manifest	35
3.4.3 Friedrich Nietzsche	36
Achtergrond	36
Visie	36
3.5 Filosofie in de 20 ^{ste} eeuw en vandaag	37
3.5.1 Simone de Beauvoir	37
Achtergrond	37
Existentialistisch feminisme	37
De tweede sekse (1949)	38
3.5.2 Paul Preciado	39
Achtergrond	39
Publicaties	39

1 WAT IS FILOSOFIE?

1.1 AFKOMST

- Filosofie ⇒ Grieks woord “philosophia”
 - Philo = liefde
 - Sophia = wijsheid
- In het Nederlands zijn hier 2 vertalingen voor:
 - Filosofie
 - Wijsbegeerte (⇒ de Duitsers probeerden een Germaans woord te vinden voor filosofie)

1.2 ETYMOLOGIE

- Etymologie van “wijsbegeerte” = samenstelling van
 - Wijsheid
 - Begeerte (⇒ Aristoteles stelde al dat mensen verlangen naar wijsheid)

⇒ Wijsbegeerte = begeerte naar wijsheid

- Etymologie van “filosofie” = samenstelling van
 - Liefde/vriendschap
 - Wijsheid

⇒ Filosofie = vriendschap, liefde voor de wijsheid

1.3 KENMERKEN VAN FILOSOFIE

- De **wijsheid** die de filosoof nastreeft is altijd iets anders dan de wijsheid die de meerderheid als waarheid erkent:
 - filosofen zorgen voor een **contra-discours tegen het gezond verstand**, tegen de dominante opvatting over maatschappelijke fenomenen
 - De liefde voor de wijsheid is een kritiek van de heersende ideologie, van de waarheid van het gezonde verstand, van alles wat voor iedereen vanzelfsprekend is geworden.
vb. Socrates: “Ik weet dat ik niets weet, ik weet ook dat wat jullie denken dat de waarheid is, helemaal fout is. Ik ben de enige die wakker is.”
 - Filosofie is altijd politiek ⇒ filosofie wordt uitgeoefend in een maatschappij
↔ wetenschap is apolitek: ze plaatst zich los van ruimte, ze houdt geen rekening met politieke belangen. Wetenschap is wat het is.
 - Herakleitos: “Wat je ziet, wat je denkt dat de realiteit is, is eigenlijk niet de echte realiteit maar een vertekende interpretatie daarvan”
- Een **disruptief parcours over de realiteit**: een discours dat met iets helemaal nieuws of anders op de proppen komt en het gangbare verstoort
- Filosofie is echter niet zomaar iets zeggen, de taal van de filosofie is anders dan de alledaagse taal:
 - begrip ipv beelden, catechismus
 - immanentie (=alles gebeurt in het denken) ipv transcendentie (= overstijgend, zoals de verhalen over de goden)
 - argumenten geven ipv verhalen vertellen waarin men moet geloven

- Een rare vriendschap
 - Enerzijds: een vriend v/d wijsheid
 - Anderzijds: een vijand v/d
 - Wijze
 - Wetenschappers
 - Dominante opinie
 - Andere vrienden v/d wijsheid (andere filosofen, dus)

- Samengevat: filosofie is:
 - zowel liefde voor als vriendschap met en begeerte naar de wijsheid (een affectieve verhouding tot wijsheid)
 - geen weten of wetenschap
 - geen wijsheid, maar streven naar wijsheid
 - Niet gelijk aan vanzelfsprekendheden: in tegendeel!
M.a.w.: GEEN
 - Algemene, heersende meningen
 - Zaken die in (de mode) zijn
 - Clichés

- Filosofie vraagt:
 - Afstand, ruimte
 - Geduld
 - Wantrouwen id eigen wijsheid
 - Vertrouwen id niet-gevonden waarheid

1.4 KENMERKEN VAN DE FILOSOFEN

1.4.1 VIJANDEN VAN DE MENS ZIJN WIJSHEDEN

- Wat voor ons als vanzelfsprekend is, is dit niet voor de filosoof
- Gewoonlijk baseren mensen zich op hun gezond verstand, maar de filosoof gaat in vraag stellen:
 - Waarom we op dat gezond verstand rekenen
 - Waarom we niet verder, anders denken

⇒ Wijsheid v/d filosoof ↔ wijsheid v/d mens

1.4.2 AMBETANTE MENSEN

- Ze doen vaak moeilijk, soms uit grootheidswaan, soms uit frustraties
- Ze zijn zeer kritisch, stellen alles in vraag
En juist door alles in vraag te stellen → schijnen uit dat ze wat andere mensen denken of zeggen niet geloven
- Ze proberen alles te begrijpen op een andere manier

2 BELANGRIJKE NAMEN BINNEN DE FILOSOFIE

2.1 SOCRATES

- Leefde van 469 v.C. - 399 v.C.
- Voerde nieuwe goden in
- Misleidde de jeugd
- Was gevaarlijk
- Ter dood veroordeeld

Enkele van zijn quotes:

- "Ik weet dat ik niets weet"

- "Ik weet dat wat jullie voor waar, goed, juist en schoon houden, vals is"

2.2 SPINOZA

- Leefde van 1632-1677
- schreef verschillende boeken
 - Un monstre de confusion et de ténèbres
 - Universally infamous
 - Atheorum nostra aetate princeps
- Was gevaarlijk voor:
 - Sociale orde
 - Religieuze orde
 - Politieke orde
 - Economische orde
- Leidde tot een nieuw woord: een "spinozist"
 - Filosofen werden vaak zo genoemd
 - Het werd gebruikt als belediging
 - Het betekent: een gevaarlijk iemand
- Had radicale, democratische, egalitaristische ideeën
- Zijn principe:
 - Slechts één substantie kan bestaan: "Deus sive natura" = het is God of de natuur

2.3 NIETZSCHE

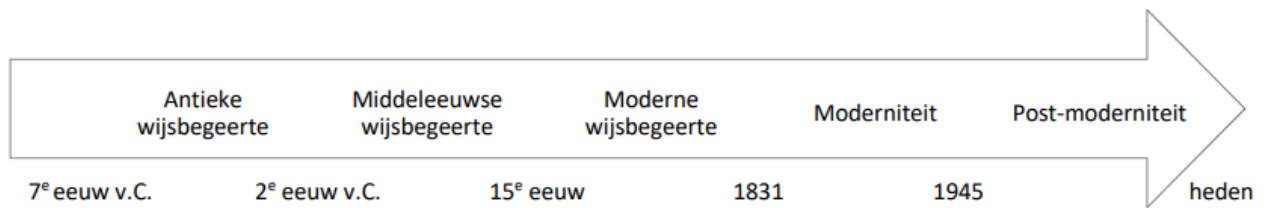
- een gefrustreerde muzikant, filosoof, etc.
- Leefde van 1844-1900
- Zijn bijnaam = hamer-filosoof
- Noch nihillist, noch atheïst
- We weten niet of hij polemisch, provocatief of controversieel is
- Zijn principes
 - Filosofie is aan geen zijde van goed of kwaad
 - Er was ooit een God, maar deze is dood gegaan doordat wij hem vermoord hebben
De vraag is dan: Hoe moet het nu verder zonder God?

2.4 PAUL PRECIADO

- filosoof, transgender en feminist
- Geboren in 1970

- Al verschillende boeken geschreven
 - Pornotopia: an essay on Playboy's architecture and biopolitics.
 - Testo junkie: sex, drugs, and biopolitics in the pharmacopornographic era
 - Manifiesto contrasexual

3 DE HISTORICITEIT VAN DE FILOSOFIE

3.1 FILOSOFIE IN DE OUDHEID

Filosofie = in elk tijdperk en bij elke filosoof anders

⇒ De vraag is dus wat wijsheid, begeerte, vriendschap en liefde precies betekent i/h geval van een tijdperk of filosoof

3.1.1 VOOR-SOCRATISCHE FILOSOFEN

= natuurfilosofen

= pre-socratici

THALES van Milete

- Leefde van 624 v.C. - 545 v.C.
 - Zou de eerste filosoof zijn
 - ⇒ met Thales begint de wetenschap en de eerste pogingen om te filosoferen
 - Wijsheid bij hem = wetenschappelijke verklaring v/d natuur
 - Deze wijsheid toont de onwaarheid v/d wijsheid van zijn tijdgenoten (zijnde de mythes)
 - Bv. Mythologische werken van Homerus en Hesiodus (⇒ "Theogenie")
 - ⇒ het universum is ontstaan uit en volgt de wil v/d goden
 1. In het begin: enkel Chaos
 2. Ontstaan oergoden van Chaos
 3. Uit deze oergoden ontstaan goddelijke en niet-goddelijke wezens die deel uitmaken van de natuur
 - bv. De aarde (Gaia) is ontstaan uit Chaos, ze is de moeder van de hemel (Uranus)
 4. Pas hierna: mensen
 - Zijn principe:
 - Het principe v/d realiteit en v/d natuur = water => alles is gebaseerd op water en water is geen god
 - Dit principe
 - Is geen verhaal waarin je moet geloven
 - Is kennis die je door empirische observatie verkrijgt
 - Liefde = het empirisch onderzoeken naar het materiele principe vd realiteit
 - Na Thales: nog andere filosofen die het principe vd natuur
 - In vraag stelden
 - Probeerden te verklaren
- ⇒ Iedereen geeft een ander antwoord op deze zelfde vraag (EXAMEN):

<i>Filosoof</i>	<i>Staat</i>	<i>De natuur is ontstaan uit...</i>
Thales	Milete	Water

Anaximander	Milete	Het onbegrensde (het universum, incl de oerstoffen lucht, vuur, aarde en water, is ontstaan uit een onbepaalde stoffelijke massa)
Anaximenes	Milete	Lucht
Pythagoras	Samos	Vuur, harmonie (ziel) en getal
Heraclitus	Efese	Logos
Parmenides	Elea	Het absolute "is"
Empedocles	Akragras	Liefde, haat en de 4 elementen
Anaxagoras	Klazomenai/Athene	Nous (geest) en kiemen
Democritus	Abdera	Atomen

HERACLITUS EN PARMENIDES

- Zorgden voor een einde a/d natuurfilosofie = crisis v/d natuurfilosofie
Gevolgen?
 - Filosofie behandelt niet de vragen die door anderen worden gesteld
⇒ Stelt nu zelf de vragen
De vraag is nu: Wat is de zin v/d woorden "zijn" en de "zijnde" (= realiteit)?
Wat bedoelen we als we iets zeggen? Wat is de betekenis van "zijn"?
 - Filosofie is niet meer empirische observatie vd natuur
⇒ Wordt metafysica
 - "Break on through the other side" (lied van The Doors)
Eerste zinnen:
You know the day destroys the night "You know" = je weet het: het wijst op het feit dat we het weten, omdat we het leren: we hebben het geleerd op school
Night divides the day
We leerden dat dag en nacht = 2 verschillende, zelfstandige elementen, die tegen elkaar vechten
⇒ Heraclitus vraagt om van deze zelfstandigheden af te stappen: nacht is volgens hem een deel van de dag
 - Ideaalkritiek
 - Cultuurkritiek
Dit wil zeggen: verlaat de wereld vd vanzelfsprekendheden
⇒ Wordt onderzoek naar het onzichtbare als de echte realiteit
 - Het object van liefde bevindt zich nu voorbij of achter de zichtbare natuurfenomenen

HERACLITUS - Principes

- Luister niet enkel naar jezelf, maar ook naar mij
 - Met "mij" bedoelt hij niet zichzelf als persoon, maar zijn woorden
M.a.w.: hij wil dat we vergeten dat hij er is en dat we focussen op zijn woorden
- Mensen:
 - Luisteren niet naar de logos = luisteren niet naar wat woorden zeggen
 - Denken dat ze wakker zijn, maar ze zijn ah slapen
 - Denken dat ze iets voor ogen hebben, maar dat is een droom/bedrog
 - Ze leven in een schijnbare realiteit

- Heraclitus “de duistere”
 - groot pessimisme
 - “hang jullie allemaal op en geef het bestuur over deze stad aan de kinderen”

- Zijn centraal principe = de logos => alles ontstaat uit logos
Logos kan op verschillende manieren worden geïnterpreteerd, uitgelegd:
 - Woorden, rede, argumenten
 - “God” => ook al was hij niet echt religieus
 - Alles drukt zich uit in taal
 - Alles is verbonden met elkaar

- Vuur is de oersubstantie
 - Alles ontstaat uit vuur
 - Alles ontstaat uit de dood van iets anders, uit het proces van doorgaande opbouw en afbraak
 - Menselijke ziel is een mengsel van water en vuur
 - vuur: het edele => een droge ziel is het beste
 - water: het ondele => een natte ziel (zoals een dronken man) is niets waard

- Heraclitus gelooft in oorlog
 - oorlog is vader en koning van allen

- Alles is één, één is alles
 - Alles ontwikkelt zich in 1 systeem, in 1 fundamenteel proces
 - De eenheid van de wereld komt voort uit het evenwicht tussen tegengestelden
Voorbeelden:
 - Nacht = deel van de dag
 - Zomer = afwezig zonder de winter
 - Oorlog = afhankelijk van vrede
 Tegenstellingen zijn niet absoluut:
 - de nacht is eigenlijk deel van de dag, om dag te kennen, moet je nacht ook kennen
 - Kosmische rechtvaardigheid (belichaamd door God)
 - voorkomt dat de strijd van de tegengestelden ooit zal gewonnen worden door één van beiden

- Alles verandert, maar het principe is de logica van de verandering
 - Panta Rei: “alles stroomt”
 - Deze logica
 - ≠ lineair
 - = dialectisch, circulair, cyclisch (synoniemen)
Bv. Rivier: je zal nooit 2 keer door hetzelfde water zwemmen
 - Tussen de tegengestelden heerst een constante spanning
 - bv. een boog (cfr. pijl en boog) lijkt in rust, maar het touw en het hout oefenen een constante kracht uit op elkaar
 - wat in rust lijkt, staat eigenlijk onder een constante spanning en is dus in permanente staat van stroming of verandering
 - Tijd = waarin de verandering plaatsvindt

- Wij veranderen ook, maar ook als we veranderen zijn we er nog steeds
⇒ We zijn er maar we zijn er ook niet.
- “Zijn” gebruiken we verkeerd
Volgens hem: “zijn” = “voor altijd”
Gevolg? Niets “is” want alles verandert

PARMENIDES - Principes

- Mensen
 - Hebben een vertekend beeld v/d realiteit
 - Hebben alles een naam gegeven
 - Zien niet in dat “wat is” niet kan veranderen
- Realiteit
 - niet iets dat op zich bestaat
 - een afspiegeling/projectie van de taal
 - Niets meer dan woorden (die mensen aan de dingen gegeven hebben)
 - Een schijnrealiteit: het is een illusie tegenover de echte realiteit (en deze echte realiteit bestaat niet)
 - onze perceptie van de wereld is verkeerd en vol contradicties ⇒ we denken verandering waar te nemen terwijl ons verstand zegt dat dat niet mogelijk is ⇒ we kunnen niet vertrouwen op onze zintuigen (illusies)
 - een constructie

Kenmerken van de realiteit:

- onveranderlijk
 - “Wat is” verandert nooit: er is geen beweging in de realiteit
 - fundamentele verandering is onmogelijk ⇒ iets wat is, is er altijd in een bepaalde vorm geweest en dus permanent
 - Beweging is onmogelijk omdat beweging zou inhouden dat het Zijn gaat van waar Zijn is naar waar Zijn niet is
- ongeboren
- in zichzelf rustend
- verwijst niet naar een ware realiteit
- eeuwig en ondeelbaar ⇒ alles is één
- substraatloos
- Alleen wat gedacht kan worden bestaat
 - Het niets kan je niet denken → niets bestaat niet
- Bijhorende fragmenten “On nature”: fragment 8 en 9

VERGELIJKING: Heraclitus en Parmenides

- Gelijkenissen
 - Ze zijn beide tegen:
 - De mythe
 - De natuurfilosofen
 - Het gezond verstand

- Beide filosofen betekenen het begin van filosofie als ideologie-en cultuurkritiek (= metafysica = wat zit er achter de waarheid (los van zintuiglijke waarneming?)
- Ze scheppen beide:
 - De figuur vd filosoof
 - Maar ook: de figuur vd idioot
Idioot = iemand die gesloten is in zijn eigen waarheid, niet wil luisteren naar anderen/andere dingen
Dit: zijn bijna alle filosofen (maar dat zullen ze nooit toegeven)
- Grootste verschillen

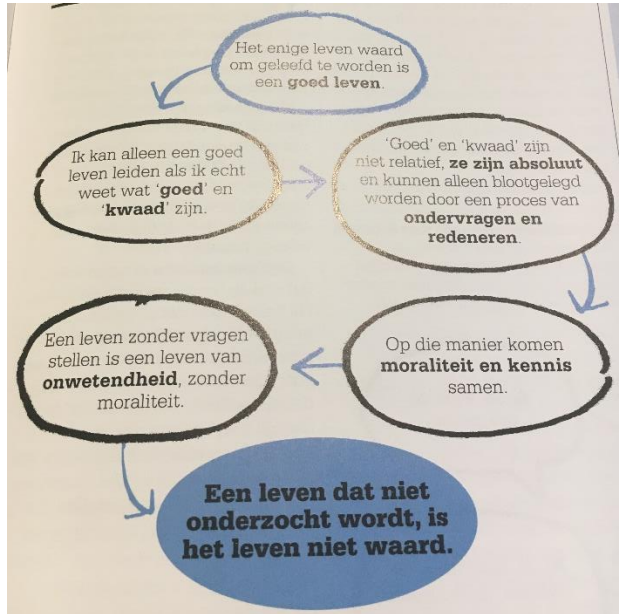
	Parmenides	Heraclitus
“Wat is”	Verandert niet; er is geen beweging in de realiteit	Verandert; er is constant beweging in de realiteit
“Wat is” vs “wat niet is”	Er kan geen brug tussen gebouwd worden	Kan dit wel

3.1.2 Socrates en de sofisten

Socrates

- Achtergrond
 - Athene
 - 5de eeuw voor Christus
 - stichter van de Westerse filosofie
 - aristocraat
- Object van de liefde (onderzoeksonderwerp) van Socrates en de sofisten
 - menselijke handelingen
 - vraag naar het goede leven (ethiek)
 - beste orde voor de samenleving (politiek)
- Socrates bekritiseert elke vorm van relativisme in de ethiek en de politiek
- Discussie tussen Socrates en de sofisten is een afspiegeling van de politieke discussie in Athene tussen democratie en aristocratie
 - turbulente periode van spanningen en strijd tussen aristocraten (= de aanzienlijksten in de maatschappij) en democraten die afwisselend de macht grijpen
 - Hij is tegen de democratie omdat deze regeringsvorm veronderstelt dat dé waarheid niet bestaat (alles moet onderhandeld worden, iedereen mag zijn persoonlijke waarheid uitspreken)
 - Socrates lacht met de democratie => het bestuur moet in handen zijn van experts (die de waarheid wel kennen)
- Socratische of dialectische methode
 - dialoog tussen tegengestelde standpunten
 - inductieve methode: door vanuit een onwetend standpunt vragen te stellen en te redeneren tot kennis komen
- Taak van de filosoof = begrijpen wat we zijn, het leven begrijpen

- deugd is het kostbaarste bezit, want niemand wil echt kwaad doen. We streven immers naar gemoedsrust (en kwaad doen werkt op ons geweten)
- kwaad vloeit voort uit onwetendheid, dus er is nood aan het blijvend onderzoeken van het leven
- de wijze ziel bereikt stabiliteit
- “een leven dat niet onderzocht wordt, is het leven niet waard”

Sofisten

- Wat is een sofist?
 - 2 betekenissen
 - negatieve betekenis (nu nog steeds gangbaar)
 - ⇒ geen vriend van de waarheid of wijsheid
 - ⇒ geen serieuze denken, maar een bedrieger en opportunist
 - ⇒ vraagt geld voor zijn “service”
 - ⇒ wilt argumenten van anderen ondermijnen, om het even hoe zonder iets positiefs bij te dragen
 - positieve betekenis (oude, oorspronkelijke betekenis vóór Socrates)
 - ⇒ leraar, geleerde of deskundige, wijze
 - ⇒ leraar in filosofie en retoriek
 - Evolutie
 - negatieve betekenis werd bedacht door Plato en Socrates en overgenomen door Aristoteles
 - vandaag is de negatieve betekenis gebleven, de filosofen hebben de culturele oorlog om de betekenis van de sofist gewonnen
- Bekende sofisten:
 - Gorgias
 - achtergrond:
 - ⇒ leerling van Parmenides
 - ⇒ was succesvol, heeft heel veel geld verdiend
 - ⇒ leefde meer dan 100 jaar

⇒ ontzegde zichzelf naar eigen zeggen alle genot

▪ 3 nihilistische stellingen:

⇒ Er bestaat niets. (Of wat absoluut is, kan niet zijn)

⇒ Ook als het zijnde zou bestaan, zou niemand het kunnen kennen

- Wat je denkt is niet het ding op zichzelf. We denken gedachten, we denken niet de realiteit. Wat er in onze gedachten zit, is nooit bereikbaar.

⇒ Ook als het zijnde zou kunnen worden gekend, zou het niet communiceerbaar zijn

○ Protagoras

▪ achtergrond:

⇒ 5de eeuw vr Chr

⇒ Athene

⇒ juridisch adviseur (advocaat avant la lettre)

⇒ adviseur van Pericles (grote regeringsleider in de Atheense democratie)

⇒ gaf tegen betaling les in retorica en recht

⇒ sofist van de democratie

⇒ relativist

▪ principes

⇒ homo mensura: de mens is de maat van alle dingen

- alles is relatief en subjectief ten opzichte van de mens

- er bestaan geen absolute definities van waarheid, deugd of rechtvaardigheid ⇒ wat voor de een waar is, kan voor de ander onwaar zijn
- “de waarheid” is het resultaat van een onderhandeling of discussie tussen belanghebbende partijen

⇒ we kunnen niet weten of goden bestaan

⇒ voor alle stellingen is er ten minste één argument vóór en één tegen

⇒ zwakke argumenten kunnen versterkt worden en omgekeerd

⇒ geen absolute morele wetten, wel overtuiging

3.1.3 Plato en Aristoteles

- ze betekenen het einde van wat met Thales was begonnen
- hun filosofieën proberen het werk van hun voorgangers te systematiseren

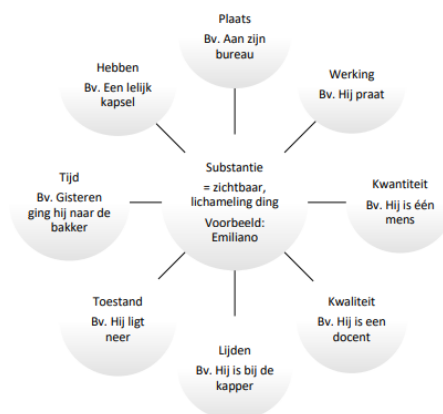
Plato

- Achtergrond
 - 4de eeuw vr Chr
 - leerling van Socrates (hij schreef Socrates' werk neer)
- Ideeënleer van Plato:
 - de realiteit is een mix van wat Heraclitus en Parmenides zeggen:
 - Heraclitus is de filosoof van de pluraliteit, alles verandert constant
 - Voor Parmenides is alles één, er is geen niets. Hij gaat uit van een schijnwereld.
 - Plato gaat ook uit van een schijnwereld ⇒ er zijn **3 verschillende graden van "zijn"**: **(EXAMEN)**
 - het **idee** of de vorm van de realiteit ⇒ er moet van alles een ideale vorm zijn
bv. het perfecte bed of de perfecte hond bestaat alleen als idee
Ook morele concepten bestaan in een ideale vorm.
 - **dingen die echt bestaan** ⇒ wat zien we werkelijk om ons heen?
Deze dingen die echt bestaan zijn eigenlijk manifestaties van de perfecte vorm die enkel als idee bestaat.
 - **Producten van de mens** die een kopie zijn van wat bestaat ⇒ kunst
 - Er zijn **3 graden van weten: (EXAMEN)**
 - **zien**
 - **kennen**
 - **opinie**
 - Alles in deze wereld is een schaduw van de ideale vorm in de wereld van ideeën. Er zijn 2 werelden:
 - waarneembare wereld
 - realiteit van ideale vormen
 - Mens bestaat uit lichaam en ziel:
 - het lichaam heeft door de zintuigen toegang tot de waarneembare wereld
 - de ziel heeft door de rede toegang tot de echte realiteit
⇒ echte kennis wordt door redeneren bereikt, niet door de zintuigen
 - Met onze zintuigen kunnen we de perfecte vormen niet waarnemen, enkel maar de imperfecte schaduwen ⇒ allegorie van de grot:
 - mensen zitten sinds hun geboorte vast in een grot met gezicht naar achterwand.
Er brandt een vuur achter hen. Ze kunnen alleen de schaduwen van de wereld buiten de grond zien op de wand.
- De ideale staat volgens Plato wordt bestuurd door filosofen.
- Simulacrum

- een simulacrum is iets of iemand die zich voorstelt of laat interpreteren als iets/iemand die hij eigenlijk niet is. (een faker, dus)
- volgens Plato is een sofist een simulacrum, net als vleierij
- Simulacrum maakt de ontologie van Plato kapot
 - vleiers en sofisten zeggen wat je wil horen, niet wat je nodig hebt. Bij sofisten kan je leren zonder te zweten, zonder moeite te doen. Zo kom je niet tot echte kennis.

Aristoteles

- Achtergrond:
 - 384 – 322 vr Chr
 - leerling van Plato
- Visie op de waarheid
 - twijfelt aan de ideeënleer van Plato
 - “Waarheid huist in de wereld om ons heen”
 - wetenschappelijke interesse in de natuur
 - vertrouwen in de zintuigen
 - we worden geboren als onbeschreven lei
 - we leren alles kennen door observatie
 - basis voor het empirisme
 - probeert de diversiteit van het zijn te systematiseren: “wat is, kan gezegd worden op verschillende manieren.”
 - verschillende disciplines en methodes voor elk aspect van de realiteit
 - ⇒ als je dingen wil kennen, moet je verschillende ogen hebben
 - verschillende concepten voor elk aspect van elk ding
 - **Filosofisch systeem van de wetenschappen: (EXAMEN)**
 - ⇒ Theoretische wetenschappen (wiskunde, metafysica, fysica)
 - ⇒ Poëtische wetenschappen (esthetiek, poetica, rhetorica)
 - ⇒ Praktische wetenschappen (ethiek, politiek)
 - een complex oog voor een complexe realiteit
- Wat is substantie? (EXAMEN)
 - voor Plato:
 - de vorm van bv de mens is substantie. Dit staat buiten tijd en ruimte.
 - voor Aristoteles:
 - substantie is wat hier en nu is, in al zijn facetten

Er is een complexe realiteit die veel aspecten bevat

- Alles in de wereld kan vanuit 4 oorzaken verklaard worden: (EXAMEN)
 - materiële oorzaak => waar is het van gemaakt?
 - formele oorzaak => wat is de samenstelling of vorm?
 - bewegende oorzaak => hoe is het ontstaan?
 - finale oorzaak => welke functie of doel heeft het?

3.2 FILOSOFIE IN DE MIDDELEEUWEN (2DE EEUW VR CHR – 15DE EEUW NA CHR)

3.2.1 *Historiek van de Middeleeuwse filosofie*

- Benaming:
 - in Europa: *philosophia*
 - in de Islam: *falsafa*
- Historiek:
 - In de Oudheid positioneerden de filosofen zich tegenover de mensen:
 - “wat mensen denken te weten, is geen wijsheid”
 - “Ik weet niets, behalve dat ik niets weet” (Socrates)
 - Na de val van het Romeinse rijk in de 5de eeuw na Chr werd de kerk de gezaghebbende autoriteit in West-Europa en dat bleef bijna 1000 jaar lang zo.
 - ⇒ het Griekse idee van filosofie als rationeel onderzoek onafhankelijk van religieuze doctrine paste niet in het opkomende christendom. De Bijbel leverde alle antwoorden op de vragen. De kerk had het monopolie op kennis.
 - Er zijn 3 grote religies:
 - Christendom (in Europa)
 - Jodendom
 - Islam (in Arabië)
 - In de Middeleeuwen doen de filosofen mee met de mensen, met wat zij als wijsheid begrijpen. Aangezien de religie de waarheid claimt te hebben, richten filosofen zich daar op.
 - “we willen deze wijsheid waarin iedereen gelooft begrijpen”
 - de liefde voor de wijsheid is de poging om de waarheid van het geloof te begrijpen
 - “credo ut intelligam” (Anselm of Canterbury) ⇒ ik geloof om te begrijpen, je moet geloven om goed te kunnen filosoferen
 - De filosofen proberen met argumenten de wijsheid van de religie te bewijzen.

3.2.2 *Kenmerken van de Middeleeuwse filosofie*

- de Middeleeuwen zijn een nieuw filosofisch tijdperk
 - de Grieken zouden gelachen hebben met het idee van een alwetende god die zelfs de materie gecreëerd heeft
 - Voor de middeleeuwse filosofen is dit echter logisch. God is almachtig en creëerde alles.
 - religiositeit is constitutief voor het denken
 - ⇒ zonder de regels en aanwijzingen van de religie kan je niet goed denken
 - Rede is geschapen of heeft een oorsprong
 - ⇒ ook het denken is geschapen door God
 - ⇒ hoe verklaar je het kwade?
 - Autoriteit van schriften (Koran, Bijbel, Thora)
 - ⇒ de waarheid staat in de schriften van de religies

- Identificatie tussen materie en kwaad
⇒ Als je liefde hebt voor het materiële, ben je een slecht persoon
- er is een contradictie tussen geloven en begrijpen:
 - geloven in de waarheid van een monotheïstische religie
 - begrijpen en bewijzen met argumenten van deze waarheid
- De centrale rol van religie:
 - etymologie:
 - religie = re-ligare ⇒ “opnieuw verbinden”
 - de band met het goddelijke herstellen
 - belang van pietas (=vroomheid)
⇒ je gedrag bepaalt je denken, dus gedraag je vroom om te kunnen begrijpen
⇒ pietas weerspiegelt zich in de kennis
 - Creatio: schepping – geschapen zijn
 - Alles is uit het niets gecreëerd door God
 - God is het absoluut andere van dat wat geschapen is. God reduceren tot iets materiëls of menselijks, is beledigend.
- Autoriteiten voor de filosoof
 - de Schriften (Bijbel, Koran, Torah)
 - de openbaring van God in een toespraak of tekst
 - Corpus Hermeticum (een verzameling van religieuze geschriften)
 - Plato (vooral zijn “Timeaus” waarin hij God als schepper omschrijft)
 - Argumentum ad auctoritatem => autoriteit wordt als argument gebruikt
⇒ “omdat ik het zeg” is geen valide argument, maar destijds wel

3.2.3 De Islamitische filosofie

- In de Middeleeuwen bloeiden de cultuur en wetenschap helemaal open in de Arabische wereld
- Arabische filosofie is “Griekser” dan de Europese
 - de middeleeuwse filosofie speelt zich in Europa vooral af binnen de muren van kloosters. Er zijn geen markten en pleinen waar de filosofen (zoals de Griekse) kunnen gaan praten met/tegen de mensen.
 - In de middeleeuwse Arabische wereld blijft de filosofie binnen de muren van de stad
 - de Arabische filosofie is kosmopolitisch (= wereldburgelijk) en politiek
- verschillende betekenissen van “vrijheid”
 - in Europa
 - de wereld van de mens verlaten (en dus in een klooster gaan wonen)
 - in Arabische landen
 - de diversiteit van de maatschappij begrijpen
- Arabische filosofie is even belangrijk als bv de Griekse, Franse of Duitse filosofie
 - dankzij de Islamitische filosofie kunnen we Aristoteles lezen
(De overheid vroeg de filosofie van de Grieken te vertalen zodat ze het zouden kunnen begrijpen)

- grote invloed van de Griekse filosofie op de Arabische filosofie

Al-Farabi

- Achtergrond:
 - 872-951 (na Chr)
 - geleerde en filosoof
 - vader van de Arabische filosofie
 - baseerde zijn werk op de klassieke Griekse filosofie
- Onderzoeksobject:
 - wat is de politieke plaats en functie van filosofie in de maatschappij?
 - We hebben allerhanden wetenschappers, historici, wiskundigen, taalkundigen,... Hoe passen de filosofen daar tussen?
- Ideeën: (EXAMEN)
 - Er zijn verschillende wetenschappen
⇒ verschillende invalshoeken om de realiteit te benaderen en te onderzoeken
 - Wetenschappen zijn niet universeel, ze hangen af van de geldende religie (en dus van het volk)
⇒ geschiedenis is niet van de hele wereld, maar van een bepaald volk
 - Filosofie is wel universeel
⇒ ze maakt mogelijk dat mensen uit verschillende religies en culturen elkaar begrijpen
 - Filosofie gaat conceptueel en tijdig de godsdienst vooraf
⇒ de perfecte religie volgt de filosofie van Plato en Aristoteles (dus: eerst deze lezen en pas dan religie ontwikkelen)
 - Religie is een taal
⇒ religie is een systeem van betekenissen, een manier om te praten
⇒ religie is een gemakkelijke manier om filosofische ideeën uit te leggen
 - Er bestaat geen universele taal
⇒ alle talen hebben dezelfde logische structuur, maar de logica is geen taal
 - Er bestaat geen universele religie
⇒ in Europa bestaat deze overtuiging wel

3.2.4 Joodse filosofie

Maimonides

- Achtergrond:
 - 1138-1204
 - Spanje-Caïro
 - filosoof & geneesheer
- liefde is voor hem het systematiseren van het Joodse geloof met hulp van Aristoteles' filosofie
 - schreef "Gids der Verdooden"
▪ een gids om de Thora filosofisch te begrijpen
 - werd door zijn tijdgenoten niet goed ontvangen. Wat hij deed was een gevaar voor de tradities
- Ideeën:

- God is onlichamelijk, het absolute andere, één
 - de Thora mag niet letterlijk genomen worden
 - God is geen lichamelijk wezen dat almachtig is
 - God is niet te reduceren tot de menselijke natuur
 - ⇒ antropomorfisme is ontkenning van de natuur van God
- God is wezenlijk onkenbaar
 - “ex negativo” = we kunnen alleen zeggen wat God niet is, niet wat hij wel is
- God is de God van de openbaring
- God's bestaan kan rationeel met argumenten bewezen worden
- God wil dat we het geloof begrijpen
 - religie wil dat we gewoon geloven zonder daar vragen bij te stellen
 - filosofen zeggen dat God net wil dat we wel vragen stellen en alles doen om het geloof te begrijpen.

3.2.5 Christelijke filosofie (in Europa)

- Middeleeuws Europa:
 - wordt gekenmerkt door grote netwerken van kloosters
 - men gaat zo hoog mogelijk wonen om zo dicht mogelijk bij de hemel te zijn
 - er is geen leven op straat

Anselmus

- Achtergrond:
 - 1033-1109
 - Italië – Frankrijk - Engeland
 - benedictijner monnik in Frankrijk
 - aartsbisschop van Canterbury
- Boeken:
 - Monologion
 - Proslogion (EXAMEN)
 - verbeterde versie van Monologion
 - Anselmus probeert het bestaan van God rationeel te bewijzen zonder te verwijzen naar geloof en de Bijbel, maar door te redeneren met een Insipiens (= dwazen). Hij zegt: “God is iets anders dan wij. Het is een maximale perfectie, die wij niet kunnen zien in tijd en ruimte.” Hij vraagt vervolgens: “Wat is beter: dingen die alleen gedacht worden, of dingen die gedacht worden én bestaan?” De insapiens beseft dat iets dat perfect is (God) dan inderdaad ook wel moet bestaan.
 - Examen: Anselmus geeft een rationeel argument dat God bestaat. Anselmus toont dat we de Bijbel niet nodig hebben om te bewijzen dat God bestaat. De Kerk is dus eigenlijk overbodig.
 - Gaunilo (tijdgenoot) had hier kritiek op
 - ⇒ Het argument is niet sterk genoeg
 - ⇒ Waarom heb je een rationeel bewijs nodig? Waarom is geloof niet genoeg als argument?
 - ⇒ Hebben wij zekerheid nodig om in het Godsbestaan te geloven?
 - Waarom kunnen we niet gewoon zeggen: “Credo quia absurdum” (= “Ik geloof omdat het absurd is”)
 - Cur Deus Homo?
 - Waarom is God een mens geworden?

- ideeën:
 - Anselmus' filosofie ontkent de autoriteit van de Schriften en zo ook de autoriteit van zijn kerk en van de theologie => we hebben geen kerk nodig, ons denken kan het allemaal alleen.
 - "God bestaat niet" is een contradictie
 - Definitie van God: God is iets anders dan wij. God is een maximum van zijn, van perfectie van voltooidheid.
 - Oké, zegt de dwaas. => als God zo perfect is, kan God niet alleen een gedachte zijn. Hij moet wel bestaan.
 - filosoof = dienaar van de theologie

3.2.6 *Samenvattend*

- Alle filosofen tonen de gebreken van religie, maar doen het uit liefde voor God.
=> God wil dat we begrijpen.
- Het denken zelf staat centraal. (niet de autoriteiten of het geloof)

3.3 MODERNE FILOSOFIE

3.3.1 *Kenmerken van de moderne filosofie*

- tijdsgeest:
 - 15de tem 18de eeuw
 - een nieuwe wereld = een nieuwe politieke en religieuze context:
 - afnemend gezag van de Kerk, toenemend gezag van de wetenschap
 - evolutie van aristocratieën & koninkrijken naar democratieën
 - een nieuwe mentaliteit: Europa wereldleider
 - Nieuwe problemen:
 - zoektocht naar het principe voor zekerheid in kennis
 - de antropologische kwestie ("zijn indianen mensen?")
 - renaissance:
 - culturele wedergeboorte van uitzonderlijke creativiteit
 - herbeleving van de klassieke oudheid
 - de mens staat centraal
 - opkomst van de wetenschap
- een crisis van de middeleeuwse filosofie leidde tot de moderne filosofie
 - revolutie is de ontdekking van de autonomie van het denken (los van religie)
 - start van de crisis = doorbraak van een **nieuw ideaal: zekerheid**
 - er zijn politieke, economische, wetenschappelijke en culturele transformaties die de moderne filosofie mogelijk maken
 - "Cogito ergo sum" = de (Europese) mens is de heer van de natuur (niet-Europese mensen inbegrepen!)
=> mensen met een andere etniciteit worden niet als mens, maar als natuur beschouwt
- het subject-principe van de moderne filosofie
 - het principe is niet meer iets buiten het subject, maar het subject zelf
 - de mens staat centraal, de mens is het subject
 - het subject is bron van zekerheid en daardoor garantie van objectieve kennis
 - "Wat is, is wat het subject kent"

- Esse est percipi
⇒ “zijn” is waargenomen worden. Iets is omdat het betekenis krijgt door de perceptie.
⇒ bv. kijken naar een andere persoon. Het object is een mens. Feit dat je die mooi of lelijk, klein of groot, dik of dun, aardig of vervelend,... vindt, komt voort uit je perceptie. Wat jij ziet (incl wat je erover denkt) is het subject.
 - Auteurs over dit principe van menselijke kennis:
 - Descartes
 - John Locke
 - Leibniz
 - Berkeley
 - Wolff
 - Hume
 - Subject is autonomie, productiviteit en vrijheid
 - de filosoof volgt zijn eigen wetten
- KERNVRAAG: Het object van liefde is de epistemologische (kennistheoretische) en daarom ontologische bron van het zijnde (wat is). **Waar komt kennis vandaan?**
 - de bron van kennis is vrijheid, productiviteit en autonomie
 - zonder invloed van bv religie kunnen nadenken over wat de realiteit nu is
 - filosofen: “we moeten komaf maken met elk soort dogmatisme”
⇒ filosofie = scepticisme, kritiek, afbraak en opbouw
 - filosofen proberen de realiteit in duidelijke termen te reconstrueren
- vooruitgang van kennis
 - ontwikkeling van de natuurwetenschappen, wiskunde en logica
 - ontwikkeling van de humane wetenschappen: aardrijkskunde, geschiedenis, antropologie, esthetica, politiek, ethiek en moraal
 - “**Kennis is macht**” (“Scientia potentia est”, Bacon & Hobbes)
 - de particulariteit van de wereld (de verschillende aspecten van de wereld) wordt geobjectiveerd: mathematisering of rationalisering van het “zijn”
 - de verschillende aspecten van de wereld pogen ze in meetbare variabelen onder te brengen of te beschrijven.

3.3.2 Grote stromingen van de moderne filosofie

- Rationalisme
 - Descartes
 - Leibniz (1646-1716)
 - Wolff (1679-1754)
- Empirisme
 - Hobbes (1588-1679)
 - Locke (1632-1704)
 - Hume (1711-1776)
 - Berkeley (1685-1753)
- Materialisme
 - Spinoza (1632-1677)
 - Baron d’Holbach (1723-1789)

- La Mettrie (1709-1751)
- Moderne feminisme
 - Astell (1666-1731)
 - Wollstonecraft (1759-1797)
- Transcendentale filosofie
 - Kant (1724-1804)
 - Fichte (1762-1814)
- Idealisme
 - Schelling
 - Hegel

3.3.3 *Conflicten in de moderne filosofie*

- De kern van de moderne filosofie is het probleem van zekerheid in epistemologische, morele, politieke en religieuze termen
- Eerste twee grote scholen: rationalisme versus empirisme (EXAMEN)

Rationalisme	Empirisme
Ratio (de rede)	Empirie (waarneming)
Deductief systeem	Inductief systeem
Zekerheid als principe	Zekerheid als garantie
Aangeboren ideeën	Tabula <u>rasa</u>
Kennis ook buiten de grenzen van de ervaring	Kennis enkel binnen de grenzen van de ervaring
Epistemologisch interesse	
Religieuze of atheïstische mentaliteit	
Absolutist, republikein, democraat	

- Rationalisme (Descartes): kennis komt voort uit de rede
 - de realiteit is alleen dat wat met zekerheid kan worden gekend
 - zekerheid is een product van het denken
 - er zijn aangeboren ideeën: alles begint met informatie die oorspronkelijk in ons zit
- Empirisme (Locke): kennis komt voort uit ervaringen (= externe input) die we opdoen
 - de realiteit is een product van de verwerking van externe factoren door het subject (= de mens)
 - er zijn geen aangeboren ideeën
- Beiden zetten de mens centraal. Het is de mens die tot kennis komt.

3.3.4 *Rationalisme*

René Descartes

- levensverloop: (EXAMEN)
 - 1596-1650
 - geboren in Frankrijk, overleden in Zweden
 - eerste moderne filosoof
 - Specialismen:
 - wiskundige: analytische geometrie, algebra (Cartesisch coördinatenstelsel)

- wetenschapper: optica en mechanica
 - metafysicus/filosoof:
 - ⇒ studeerde filosofie in een middeleeuwse school
 - ⇒ heeft de filosofie van Augustinus van Hippo geleerd
 - ⇒ het licht van denken komt van het vuur van het hart
 - ⇒ je moet vroom zijn om op een juiste manier (= de waarheid van God) te kunnen denken
 - ⇒ God, ziel en de existentie van de dingen
- “Meditationes de prima philosophia”
 - boek gepubliceerd in 1641
 - Structuur van het boek
 - Brief van toewijding aan de decaan en doctors van de Faculteit van Theologie in Parijs
 - Voorwoord aan de lezer
 - Samenvatting
 - Zes meditaties
 - ⇒ geschreven in de ik-persoon zodat hij de lezer kan meenemen in zijn denkwijze (cfr. Socratische methode van samen redeneren)
 - ⇒ Principe: cogito ergo som (“ik denk dus ik ben”)
 - De enige zekerheid die we hebben, is dat we bestaan.
 - Betekenis titel:
 - *Meditaties over de eerste filosofie waarin het bestaan van God en de onsterfelijkheid van de ziel wordt bewezen*
 - Ondertitel klinkt zeer middeleeuws.
 - ⇒ Is Descartes wel een moderne filosoof?
 - ⇒ Hij gebruikte deze titel als masker. De Kerk was niet mals voor filosofen die de almacht van de Kerk in twijfel trokken.
 - ⇒ Descartes verkleedt zich aan het begin van dit werk als een Christelijk filosoof. Hij “wil” het bestaan van God bewijzen.
 - ⇒ Hij bewijst eigenlijk dat God niet nodig is voor een rationeel discours over het geheel van de realiteit. We zijn alleen zeker van wat we zien.
 - Destructieve twijfel
 - Descartes stelt alles in vraag:
 - ⇒ de zintuigen
 - ⇒ het verschil tussen de gekke en de normale mens
 - ⇒ verschil tussen realiteit en illusie (dromen we of zijn we wakker?)
 - ⇒ “eeuwige” waarheden (God)
 - ⇒ echte eeuwige waarheden (bv. van wiskunde)
 - D twijfelt over alles, behalve over het feit dat je bestaat.
 - Principe: evidentie van het zelf
 - De twijfel zelf is op zich echt en zeker.
 - ⇒ twijfelen is de eerste activiteit van Descartes’ subject

- Het subject van deze denkactiviteit moet ook bestaan
⇒ om te kunnen denken of twijfelen, kan het niet anders dan dat je bestaat.
 - Het subject is denkactiviteit die terug op zichzelf keert: zelfreflexiviteit
⇒ denken over het denken
 - Dubito, ergo cogito, ergo sum
⇒ ik twijfel, dus ik denk, dus ik ben.
- Cogito ergo sum en het solipsisme
- Solipsisme = er is maar één bewustzijn, dat van de waarnemer
Het hele universum en alle andere personen waarmee gecommuniceerd wordt, bestaan slechts in de geest van de waarnemer.
 - Het cogito-principe creëert een dualisme: alles wat is is ofwel “res extensa” ofwel “res cogitans”
⇒ res extensa = alles wat in tijd en ruimte bestaat
⇒ res cogitans = alles wat gedacht kan worden
 - Maar er is alleen absolute zekerheid van het subject over zichzelf
 - Over alles wat niet subject is heeft het “ik” geen absolute zekerheid (Ben ik mijn lichaam?)
⇒ het enige dat je als mens zeker weet, is dat je bestaat omdat je denkt.
- Descartes versus zijn lichaam
- Descartes’ aanval op het lichaam als wezenlijk deel van de mensheid van de mens of van het zijn van het subject speelt een cruciale rol in zijn argument over zelf-reflexiviteit als principe
 - Het subject is niet de mens
⇒ de mens= denkactiviteit + lichaam
 - Lichaam: passief
 - Subject: actief = denkactiviteit
 - Wat een lichaam mijn lichaam maakt is de act om het woord “lichaam” te gebruiken
⇒ Wat betekent dan lichaam? Het lichaam als zeker en duidelijk kennisobject is niets materieels, maar iets intellectueels (object van geestelijk inzicht [*mentis inspectio*]) => het lichaam is een idee. Wat ik zie aan mij, is deel van mijn lichaam. Via mijn ogen geef ik wat ik zie de betekenis “lichaam”.
⇒ Ik ben een denkend ding
⇒ Maar: wat is mijn lichaam? De ledematen? Wat maakt een lichaam tot een lichaam?
⇒ Mijn lichaam is een product van het denken begeleid door de zekerheid dat ik als denkend ding produceer
- Dualisme en God als Deus ex machina
- Dualisme: *res cogitans* – *res extensa*
 - God is de garantie van de waarheid van de verbinding tussen denken en realiteit
⇒ masker dat Descartes opzet om niet tegen de schenen te schoppen van de theologen.
⇒ De theologen van Parijs en Leuven ontmaskeren Descartes: zijn bewijs is zeer zwak in vergelijking met andere bewijzen van Descartes. Dat is verdacht: waarom

gebruikt Descartes niet zijn gecelebreerde mathematische methode om Gods bestaan te bewijzen?

- Daarvoor moet zijn bestaan bewezen worden (God is gereduceerd tot een element binnen een filosofisch systeem)
⇒ God's bestaan bewijzen is voor Descartes totaal irrelevant

3.3.5 De Verlichting

Wat is Verlichting?

- complexe vraag, want er is niet 1 sluitend antwoord
- deze homogene stroming duurde van 1650-1800 in Europa
- Cruciaal: mensen krijgen de ruimte om zich te uiten
- dé Verlichting bestaat niet => veel verschillende invullingen
 - 2 grote groepen op vlak van inhoud: (EXAMEN)
 - Conservatieve denkers => enkel op wetenschap
 - Radicale denkers => alle gebieden van het menselijk bestaan
 - 3 grote groepen op vlak van nationaliteit:
 - Schotse Verlichting => Hume & Smith
 - Franse Verlichting => Diderot & D'Alembert
 - Duitse Verlichting => Lessing & Mendelssohn
- Pijlers van de Verlichting
 - Vrijheid
 - Gelijkheid
 - Broederschap

Link met de Franse revolutie

- Verlichting nauw verbonden met de Franse Revolutie (maar niet afhankelijk van elkaar)
 - Politieke revolutie is een modern concept
 - Revolutie: radicale veranderingen, definitief
- De Franse Revolutie was een kritisch moment en toppunt van de Verlichting
 - Een realisatie van de idealen van de Verlichting
- 1789: Verklaring van de rechten van de mens en van de burger

Is de Verlichting actueel?

- Ja, kijk naar de vluchtelingencrisis
 - we laten mensen binnen, maar ze moeten wel "verlicht" zijn.
(Scheiding religie/staat, iedereen gelijk, vrijheid,...)
- De hedendaagse globale en lokale situatie tonen dat waarden en idealen van de Verlichting meer dan ooit belangrijk zijn.

Uitdaging van de Verlichting

- De principes van de Verlichting:
 - actualiseren
 - radicaliseren

- nuanceren

Paradoxen van de Verlichting

- Negatief gevolg van de Verlichting:
 - de actuele politieke, culturele en economische crisis is ten slotte gebaseerd op de idealen en principes van de Verlichting
 - bv. er is meer armoede gecreëerd als gevolg van de verlichting
- Positief gevolg van de Verlichting:
 - de filosofische omgang met Verlichting biedt ons toch een instrument om onze wereld kritisch te benaderen

Reacties tegen de Verlichting (EXAMEN)

- Veel reactie/kritiek op de Verlichting, want de Verlichting stond voor
 - Universalisme
 - alle waarheden zijn universeel geldig. Klopt als het over een exacte wetenschap gaat zoals wiskunde, maar niet als het bv over metafysica gaat.
 - Eurocentrisme
 - Europa was het toppunt van beschaving, het referentiepunt om alle andere beschavingen mee te vergelijken
 - de Verlichting is iets typisch Europees. Er wordt geen rekening gehouden met de invloeden van andere culturen.
 - Autoritarisme
 - om te beslissen moet je kennis hebben. Allemaal gelijk zijn, is goed, maar niet iedereen kan zomaar verkozen worden, want niet iedereen heeft de nodige kennis.
 - kolonialisme
 - een “Verlichte” Europeaan werd naar een ander land gestuurd om daar te gaan herstructureren en te gaan “helpen” => niet oké
 - Misogynie (= vrouwenhaat)
 - iedereen is zogezegd gelijk, maar toch is er vrouwenhaat?
 - Antihumanisme
 - Humanisme zegt dat de mensheid belangrijk is, maar ook dat elk individu telt. Dat laatste punt is niet zo vanzelfsprekend in de tijd van de verlichting: de mensheid is prioritair, maar de individuen niet. Het kan zijn dat we soms individuen moeten opofferen voor het welzijn van de mensheid, van de groep.
 - Utopie
 - alles en overal vrijheid en gelijkheid is niet haalbaar. Het gaat niet altijd maar beter worden.

Emancipatie

- Verlichting stond voor emancipatie:
 - Verlichting is kennis die de mensen vrij maakt (van vooroordelen en dogma's)
 - Premisse: er is wel een noodzakelijke verbinding tussen kennen en handelen
 - Kennis: vrijheid, gelijkheid en broederlijkheid
 - De mens is onuitputtelijke mogelijkheid
 - de sociale en natuur-wereld kan steeds beter

- geschiedenis van Verlichting:
 - de verleden tijd heeft alles voorbereid zodat de mens van de Verlichting verder aan de verbetering van de wereld kan werken
 - Kennis van het verleden betekent verantwoordelijkheid voor de toekomst
 - Tegenwoordige tijd: strijdveld tegen de duisternis (↔ verlichting)

- Emancipatie van:
 - religieuze dogma's
 - theoretische dogma's
 - sociaal-culturele dogma's
 - wetenschappelijke luiheid
 - bijgeloof
 - traditie

- Wie is het subject van de emancipatie?
 - de mens en de vrouw
 - als men over de mens spreekt, heeft men het altijd over een mannelijk subject
 - Politiek gebruik van synecdoche -> op welke manier?
 - er is een hegemonie en niet universaliteit in het moderne discours over emancipatie en rechten van de mensheid
 - de Verlichting heeft altijd tenminste twee gezichten: haar discours sluit vrouwen uit, maar geeft vrouwen tools tegen de mannelijke opvatting van de Verlichting.
 - bij alle soorten verlichting vind je mensen die niet positief zijn tegenover vrouwen, ook al is er geen filosofische basis die die negatieve houding tegenover vrouwen verklaart.
 - Conservatieve, (semi-)radicale en antiverlichtingsfilosofen zoals Locke, Spinoza en Burke zijn tegen de Verlichting en toch delen ze een niet zo vriendelijke visie over vrouwen

Vrouwenkwestie

- Vrouwen zijn een probleem voor filosofen.
Hun visie doorheen de tijd:
 - Antieke en middeleeuwse filosofen: vrouwen zijn een hindernis om zuiver te denken of om terug naar God te keren
 - Thales: blij en dankbaar dat hij niet als vrouw geboren is
 - Parmenides en Socrates: de waarheid komt van een vrouwelijke persoon (Godin, Diotima)
 - Aristoteles: vrouwen = kinderen = slaven
 - Augustinus: vrouw is een hindernis om de wil van God wat zijn eigen roeping betreft te realiseren
 - Moderne filosofen: bij vrouwen staan gevoelens altijd boven de rede en de particulariteit is voor vrouwen belangrijker dan universaliteit
 - Fichte: tijdschrift voor vrouwen, ze hebben mannen nodig voor hun opvoeding
 - vrouwen kunnen niet abstract denken
 - vrouwen kunnen niet filosoferen

- Moderne vraag
 - moderne wijsbegeerte ontstaat in de tijd van de Europese ontdekking van de ander(en)

- De ervaring van de ander(en) maakt de vraag naar de menselijke natuur mogelijk (= begin van de antropologie)
 - Is een Indiaan een mens?
 - Is een vrouw een mens?

- La querelle des femmes (de ruzie van de vrouwen)
 - debat (door mannen) over de vrouw vanaf de 15de eeuw in Frankrijk
 - Thema's:
 - hebben vrouwen een ziel?
 - Wat is het plan van God voor vrouwen?
 - Zijn ze ook mensen?
 - Functie van de vrouw in het huwelijk en de maatschappij
 - vormde het antecedent van de vrouwenkwestie in de Verlichting

- Wat zeggen de mannen?
 - John Locke (1632-1704)
 - voor de rechten van de vrouwen
 - moeder heeft ook rechten
 - maar... als hij het over "mens" heeft, bedoelt hij vaak uitsluitend "man"
 - binnen het huwelijk is de man de autoriteit omdat hij meer capabel en sterk is
 - David Hume (1711-1776)
 - tegen dogma's en bijgeloof
 - tegen tirannie binnen het huwelijk
 - voor traditie en geloof
 - vrouwen zijn zwakker en niet wakker genoeg: een gentleman moet dan compassie, geduld en respect hebben
 - Baruch de Spinoza (1732-1777)
 - mensen zijn dieren
 - absoluut monisme (er is maar één ...)
 - radicaal egalitarisme
 - maar vrouwen zijn geen politieke subjecten omwille van haar temperament, karakter en geschiedenis
 - Edmund Burke (1729-1797)
 - Mary Wollstonecraft reageert tegen zijn politieke en gender visie
 - Voor Burke zijn sociale gelijkheid en passiviteit van vrouwen niet contradictorisch
 - Conclusie:
 - de Verlichting is paradoxaal
 - ⇒ ze kan discriminatie sterker maken
 - ⇒ ze kan ook minderheden en onderdrukten sterke argumenten geven
 - leidde tot strijd tussen verlichte mannen en verlichte vrouwen:
 - ⇒ Indien wat u (mannen) zegt waar is, dan kan u ons niet discrimineren, uitsluiten van politiek. We zijn allemaal gelijk.

- Hoe reageren de vrouwen?
 - Mary Astell (1666-1731)
 - The first English Feminist
 - Schrijver, idealistische, platonische denker
 - Cartesiaanse filosofe en theologe

- ⇒ heeft Descartes gelezen en leren filosofen zoals hij, volgens de rede
- ⇒ “Denken heeft geen geslacht, dus we zijn allemaal (M&V) *res cogitans*.”
- Verlichtingsmotieven in haar denken:
 - ⇒ De rede als garantie van zekerheid
 - ⇒ Methode en vaste principes zijn het belangrijkste
 - ⇒ Cultuur en onderwijs: middel voor emancipatie
 - ⇒ Emancipatie: middel voor de realisering van gelijkheid, echte vrijheid en fraterniteit (“echt” omdat ze de wil van *God* volgen)
- God is essentieel in het denken van Mary Astell
 - ⇒ God is “the first intelligence”, het hoogste goed (nog vóór de rede)
 - ⇒ Schepping: God is oorzaak van de wereld en alles is geschapen met een reden (dus ook vrouwen)
 - ⇒ God is het maximum van perfectie en goede wil
 - ⇒ De mens is ziel en lichaam
 - Ziel is onverderfelijk en oneindig
 - lichaam is materie, eindig en verderfelijk
- Conclusie:
 - ⇒ De mens moet zich als ziel erkennen en niet volgen wat het lichaam zegt
 - ⇒ De ziel is noch mannelijk noch vrouwelijk, dus het is flauw om een verschil te maken in rechten en gelijkheid obv het lichaam
 - ⇒ Cultuur, wetenschap, onderwijs: middelen om zuiver te worden
 - ⇒ Mannen onderdrukken vrouwen door hen geen toegang tot onderwijs en cultuur te geven, maar vrouwen zijn ook mensen en hebben ook recht op onderwijs voor hun verlossing/redding
 - ⇒ God wil dat we onze ziel cultiveren en dat er gelijkheid is tussen M&V
 - vrouwen hebben immers ook rede, net als mannen
 - opvoeding helpt om de weg naar God te volgen
- Mary Wollstonecraft (1759-1797)
 - Filofofe, schrijver
 - *A Vindication of the Rights of Women* (1792)
 - ⇒ Een feministische vertaling van de Verklaring van de Rechten van de Mens en de Burger
 - Standpunten:
 - ⇒ voor gelijkheid: ongelijkheid tussen mannen en vrouwen is niet natuurlijk, maar sociaal-cultureel geconstrueerd
 - ⇒ vrouwen zijn een belangrijk instrument in de maatschappij
 - voeden de kinderen op (kinderen zijn de toekomst, dus waarom die in de handen laten van vrouwen als vrouwen incapabel zijn?)
 - ⇒ vrouwen zijn ook rationeel
 - ⇒ vrouwen hebben dezelfde vermogens als mannen:
 - kunnen ook opgevoed worden
 - kunnen ook denken
 - ⇒ vrouwen zijn geen versiering en willen niet enkel bezig zijn met mooi zijn
 - Rationalistisch feminisme:
 - ⇒ Schoonheid is geen deugd (schoon kan ook de natuur zijn)
 - ⇒ Karakteristiek voor mensen is rationaliteit
 - ⇒ Vrouwen moeten ook hun rationele vermogens cultiveren

- ⇒ Zo zullen ze het *verdienen* als gelijk erkend te worden
- Conclusie:
 - ⇒ Natuur en cultuur
 - ⇒ Logica van identificatie in de concepten van erkenning en emancipatie
 - ⇒ Willen ze vrouwen zijn? Of willen ze dat mannen erkennen dat vrouwen rede-wezens zijn?
 - ⇒ En wat is rationeel te zijn?
 - ⇒ Wie heeft dat bepaald? Een man of een vrouw?

Immanuel Kant

- Achtergrond:
 - 1724-1804
 - Geboren en gestorven in Königsberg (toen nog Duitsland)
 - filosoof
- Discussie: Wat is Verlichting?
 - discussie werd in “de media” gevoerd tussen enkele auteurs waaronder Kant
 - Zöllner (dominee van Berlijn) stelde de vraag wat Verlichting nu eigenlijk is
 - Moses Mendelssohn formuleerde als eerste een antwoord in september 1784
 - Kant formuleerde nadien een antwoord in december 1784
- Verlichting volgens Kant:
 - *“Verlichting is het afleggen van de mens van zijn, aan zichzelf te wijten, onmondigheid. Onmondigheid is het onvermogen, zonder leiding van anderen, van het eigen verstand gebruik te maken.”*
 - Verlichting is weg gaan van deze onmondigheid, verantwoordelijk en volwassen worden
 - Onmondigheid verwijst naar het onvermogen om zelf te denken. Er is iemand anders nodig die aangeeft wat goed, slecht, mooi,... is. Een vaderfiguur zoals God is nodig om er zeker van te zijn dat dat wat je denkt ook juist is.
 - *“Die onmondigheid van de mens is aan zichzelf te wijten, wanneer de oorzaak ervan niet aan een gebrek van het verstand, maar aan besluiteloosheid en gebrek aan moed ligt, om zonder leiding van anderen van het verstand gebruik te maken.”*
 - Onmondigheid is geen theoretisch probleem (gebrek aan kennis), maar een praktisch probleem (gebrek aan autonomie, aan vrijheid om te zijn en te denken)
 - *Sapere aude* = Durf te weten
 - motto van de Verlichting
 - Heb zelf het lef om je eigen verstand te gebruiken.
 - *“Luiheid en lafheid zijn de oorzaken, waarom een zo groot deel van de mensen, lang nadat de natuur hen van vreemde leiding heeft vrijgesproken (naturaliter maiorenes), toch graag levenslang onmondig blijft; en waarom het voor anderen zo gemakkelijk wordt, zich tot hun bevoogders op te werpen.”*
 - Mensen worden fysiek wel ouder, maar blijven zich als een behoeftig kind gedragen dat begeleiding en sturing nodig heeft

- ***“Het is zo gemakkelijk om onmondig te zijn. Ik hoef immers zelf geen moeite te doen, als ik een boek heb, dat voor mij als verstand fungeert, een zielzorger, die als mijn geweten dient, een arts, die mij een dieet voorschrijft enz. Ik hoef niet te denken, als ik maar kan betalen; het vervelende werk zullen anderen wel van mij overnemen.”***
 - Marx: “de kerk is de opium van het volk”
 - Kant: “Nee, comfort is de opium van het volk.”
 - Kant is niet tegen boeken, artsen of priesters. Hij is tegen de manier waarop mensen ze klakkeloos volgen zonder zelf na te denken.

- ***“Nu hoor ik echter van alle kanten roepen: denk niet zelf! De officier zegt: niet denken, maar exerceren! De belastingambtenaar: niet denken, maar betalen! De geestelijke: niet denken, maar geloven! (Slechts een enkele meester ter wereld zegt: Denk zoveel en waarover je wil, maar gehoorzaam!) Overal wordt hier de vrijheid ingeperkt.”***
 - Alle mensen gaan ook mee in het beperken van de vrijheid, bv door de politie te bellen als ze een overtreding zien.

- ***“Voor deze Verlichting is echter niets anders dan vrijheid vereist; en wel het meest onschadelijke van alles, wat slechts vrijheid mag heten, namelijk: de vrijheid om bij alles openbaar gebruik van het verstand te maken.”***
 - Hoe gaan we deze onafhankelijkheid en vrijheid verkrijgen?
 - De politieke macht moet toelaten dat we schrijven wat we willen, zonder censuur of afstraffing bij kritiek.
 - Kant is tegen revoluties. Met een politieke revolutie is het individu nog altijd niet verlicht. Er zullen instituties sneuvelen, maar daarmee is een individu nog niet vrij in denken.

- Privé en publiek gebruik van de rede
 - Grens tussen straat/markt en huis/hof/kerk
 - Maatschappij versus staat
 - Waarheid versus Autoriteit
 - Privé= individuele moraal/geloof
 - Publiek= rede
 - Rede moet principe van het sociale leven zijn

- ***“Ik heb het belangrijkste punt van de Verlichting [...] voornamelijk bij de godsdienstzaken gelegd, omdat met betrekking tot kunsten en wetenschappen onze overheersers er geen belang bij hebben, de bevoogder over hun onderdanen te spelen, en bovendien, omdat die onmondigheid, niet alleen de meest schadelijke, maar ook de meest onterende van alle is.”***
 - Verlichting op vlak van wetenschappen en kunsten loopt vlot
 - Religie is een ander paar mouwen. Daar kritiek op leveren is moeilijk. De onmondigheid die vanuit de religie wordt opgelegd is de ergste. Volgens Kant vindt echte Verlichting plaats als het individu bevrijd wordt van religie:
 - ⇒ religie = dominantie-instrument
 - ⇒ geweten (subject en object van politiek)
 - ⇒ religie (dogmatisme) hindert de vooruitgang en is vijand van het denken

- Samengevat:
 - Verlichting is vooral een praktische zaak “Luiheid en lafheid zijn de oorzaken”
 - Hindernissen voor de Verlichting: Comfort van het moderne leven en dominantie van het geweten door institutionele religies
 - Ontdekking van de dynamiek van onderdrukkende macht
 - Verschil tussen Revolutie (massa) en hervorming van de manier om te denken (vrije individuen)
 - vrije meningsuiting is de kiem van de verlichting
 - Tegen de Verlichting handelen is het heilige mensenrecht schenden
 - Waarheid boven alles
 - Tegen de politieke rol van de kerken in de samenleving
 - Tegen bijgeloof en paradigma's
 - Een definitie van de mens als emancipatieproces (we zijn niets anders dan vrije handelingen)
 - Een historisch proces van emancipatie van de mensheid (doel = eeuwige vrede)

3.4 FILOSOFIE IN DE 19DE EEUW (DE MODERNITEIT)

- Vanaf de 19de eeuw, geen traditionele manier van filosoferen meer

3.4.1 Twee interpretaties

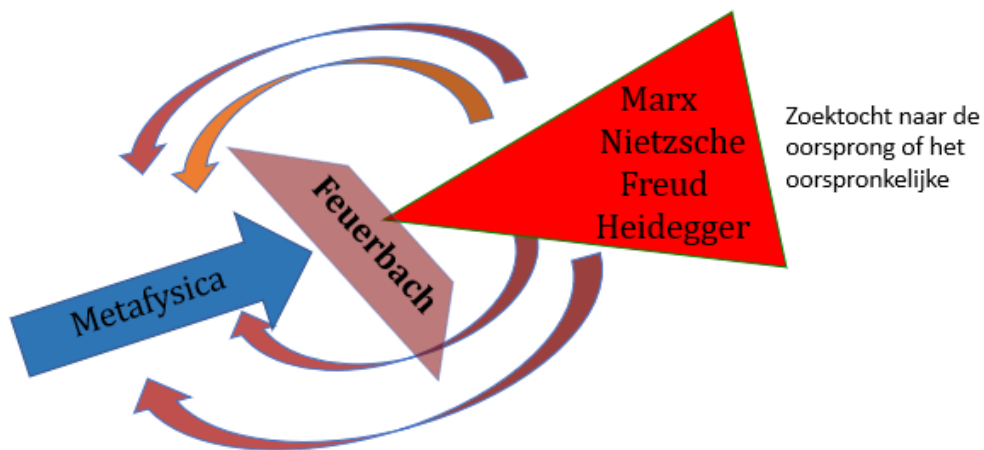
EXAMEN!

Paul Ricoeur

- Achtergrond:
 - Franse filosoof
 - 1913-2005
 - Hoogleraar filosofie in Staatsburg en Parijs
 - prominent figuur in mei '68
- School van de achterdocht
 - Ricoeur noemt Marx, Nietzsche en Freud samen de Meesters van de Achterdocht
 - Ipv bv religieuze geschriften te proberen begrijpen en interpreteren, gaan ze er vanuit dat er meer achter zit, ze kijken er met achterdocht naar.
 - Marx, Nietzsche en Freud sluiten elkaar uit qua visie, maar zijn ook geestesverwanten:
 - ze probeerden alle drie aan te tonen dat wat de grote religies ons leren misleidend is. Alle drie hebben ze een heel speciale lezing van de heilige boeken en alle drie komen ze tot de conclusie dat wat de priesters ons vertellen tot op zekere hoogte wordt ingegeven door hun eigenbelang. Ze démaskeren, ze zijn mythenjagers, ze proberen de sluier van misleiding weg te rukken.
 - Hun stelling: “Het bewustzijn bedriegt zichzelf, is niet voor zichzelf transparant, noch zuiver”.
 - ⇒ In tegenstelling tot Descartes met zijn “cogito ergo sum” dat het zelfbewustzijn verdedigt
 - Bewustzijn vervalst zich:
 - ⇒ wegens economische interesses (Marx)
 - ⇒ door ressentiment (=haat, wrok) van de zwakke mens (Nietzsche)
 - ⇒ door repressie van het onbewuste (Freud)

Heribert Boeder

- **Achtergrond:**
 - Duits filosoof
 - 1929-2013
- **Drievoudige negatie van de metafysica**
 - Marx, Nietzsche en Heidegger hebben een poging gedaan om de wereld uit te leggen los van de metafysica, maar faalden
 - Marx is een even grote metafysicus als zijn tegenstanders. Net als Nietzsche. Heidegger is wel wakker en heeft door dat door kritiek te geven op de metafysica, ze zelf metafysisch worden.
 - Wat hebben Marx, Nietzsche en Heidegger gemeen?
 - ze reconstrueren de verleden tijd als een grote vergissing, maar kijken er alle drie op een andere manier naar:
 - ⇒ Marx: de hele menselijke geschiedenis is terug te brengen op de klassenstrijd tussen rijk en arm
 - ⇒ Nietzsche: geschiedenis van het nihilisme
 - ⇒ Heidegger: We zijn vergeten wat de realiteit is, wat het "zijn" is.
 - de tegenwoordige tijd is een noodsituatie, een gevaar. Er moet een nieuwe manier van denken gevonden worden.
 - de drie filosofen richten zich tot een andere periode:
 - ⇒ Marx: de moderne wijsbegeerte
 - ⇒ Nietzsche: de middeleeuwen; hij definieert zich als de anti-Christ, zijn vijand is het Christendom
 - ⇒ Heidegger: de Oudheid; hij vergelijkt met de oude Grieken (voor Plato)

3.4.2 Karl Marx

Achtergrond

- Duitse filosoof
- 1818-1883
- maakte van economie een filosofie
- filosoof van het communisme
 - ontdekking van het kapitaal als de motor van de geschiedenis
 - veroordeelde privé-eigendom

Het communistische manifest

- Inleiding
 - de taak voor de filosofie is een concept te ontwikkelen voor dat onbekende waarvoor “de macht” bang is en waarin vele mensen de emancipatie van de mensheid zien
 - Waarvoor iedereen bang is, is de waarheid over het zijn: de gruwelijke oorsprong van het sociale leven en van alles wat heilig, schoon, goed, enz.
 - Marx praat over alle versieringen in het leven die door religie, politiek, cultuur, filosofie,... aangereikt worden: de betekenissen die we aan de realiteit geven. bv. het gezin is een complex systeem van economische relaties. Dat vinden we moeilijk om te aanvaarden, dus als we over het gezin praten, hebben we het over de liefde van de ouders voor de kinderen, voor elkaar,... We negeren de economische component van het gezin.

- Bourgeoisie en proletariaat
 - *“De geschiedenis van iedere maatschappij tot nu toe is de geschiedenis van de klassenstrijd.”*
 - de slaven tegen de meesters in de oudheid, de heren tegen de vazallen in de middeleeuwen, werkgevers tegen werknemers in de moderne tijd.
 - de strijd tussen beide klassen was telkens de oorzaak van revolutionaire veranderingen
 - *“De moderne bourgeoisie [is] zelf het product van een lange ontwikkelingsgang, van een reeks van veranderingen in de productiewijze en in de wijze van verkeer.”*
 - de twee hoofdpersonages in het drama van de mensheid zijn:
 - ⇒ de bourgeoisie (= de bezittende klasse)
 - ⇒ het proletariaat (= de bezitsloze klasse)
 - *“De bourgeoisie heeft in de geschiedenis een hoogst revolutionaire rol gespeeld.”*
 - De revolutionaire kracht van de bourgeoisie is zoals het licht van de rede, de zon van Plato (idee van het goede), de God van Augustinus, de godin van Parmenides: ze toont de realiteit zoals deze inderdaad is
 - Het tijdvak van het kapitaal is anders dan de vorige tijdperken van geschiedenis van de mensheid (de crisis is constitutief).
 - Er is een kwalitatief verschil tussen het tijdperk van het kapitaal en de vorige tijdperken. Elk systeem heeft voordien zijn eigen dood veroorzaakt.
 - Met het kapitaal gebeurt echter iets nieuws: een crisis in het kapitaal bevestigt haar positie nog meer.
 - ⇒ bv. de bankencrisis van 2008: nadien was het niet over and out met de banken. Er zijn verschuivingen geweest, maar de overlevende banken zijn gebleven en hebben hun positie versterkt.
 - Het kapitaal heeft de wereld geschapen.
 - kapitaal heeft de wereld kosmopolitisch gemaakt => de wereld is geglobaliseerd: de verschillende werelddelen zijn met elkaar verbonden en van elkaar afhankelijk
 - Het kapitaal maakt van het ideaal van gelijkheid een realiteit: “onderscheid van geslacht en leeftijd geldt maatschappelijk niet meer voor de arbeidersklasse.”
 - de gruwelijke waarheid is dat we allemaal arbeiders zijn. We moeten onze fysieke kracht verkopen om te kunnen overleven.
 - De mens wilde gelijkheid, het kapitalisme heeft ons gelijk gemaakt.

- *“Maar de bourgeoisie heeft niet alleen de wapens gesmeed die haar de dood brengen; zij heeft ook de mannen geteeld die deze wapens zullen hanteren — de moderne arbeiders, de proletariërs.”*
 - De proletariërs zijn eigenlijk de dood van de bourgeoisie. Het zijn de proletariërs die de wapens hanteren. De onderdrukking van de bourgeoisie zal zo groot worden dat ze tot revolutie zullen overgaan. Het gevolg zal een dictatuur van het proletariaat zijn.
 - Die revolutie kwam er echter nooit.
- *“in dezelfde mate waarin de bourgeoisie, d.i. het kapitaal, zich ontwikkelt, in dezelfde mate ontwikkelt zich het proletariaat, de klasse van de moderne arbeiders, die slechts zo lang leven als zij werk vinden, en die slechts zo lang werk vinden, als hun werk het kapitaal vermeerdert. Deze arbeiders, die zich stuksgewijs moeten verkopen, zijn een waar, als ieder handelsartikel, en daardoor in dezelfde mate aan alle wisselvalligheden van de concurrentie, aan alle schommelingen van de markt blootgesteld.”*
- *“De arbeid van de proletariërs heeft door de uitbreiding van de machinerie en de arbeidsverdeling elk zelfstandig karakter, en daarmee alle aantrekkelijkheid voor de arbeiders verloren.”*
 - de onderdrukking door het kapitaal heeft als resultaat dat de arbeid niet meer aantrekkelijk is (aliënatie, vervreemding van het product, het proces, zichzelf). Men haalt geen eer of voldoening meer uit het werk.

3.4.3 Friedrich Nietzsche

Achtergrond

- Duitse filosoof
- 1844-1900
- filosoof van het nihilisme: de wereld heeft geen betekenis
- een echte ambetante, aristocratische denker
- “hoe men met de hamer filosofeert”:
 - methode: neem een hamer en filosofer (klop op de muur tot je een holle ruimte ontdekt en breek er dan door)

Visie

- bekend werk: Also sprach Zarathustra
 - over de drie transformaties van de geest (van de mens als denkactiviteit)
 - Kameel:
 - ⇒ slaaf van de waarheid en de plicht
 - ⇒ slaaf zijn is gemakkelijker (cfr. Kant), gewoon volgen wat anderen zeggen is comfortabel. Alles begint met ons als kameel.
 - Leeuw:
 - ⇒ erkenning dat God of de rede een mythologische entiteit is (een draak), emancipatie van de onderdrukkende macht van God en/of de morele imperatief (Du sollst!)
 - ⇒ negatieve vrijheid: Het is een “neen” tegen macht van God, maar we weten nog niet waar naartoe.
 - ⇒ Moment van crisis: je weet al wat je niet wil, maar nog niet wat je wel wil.
 - Kind:
 - ⇒ een heilig JA zeggen tegen de nietigheid van de wereld, productieve vrijheid, onschuldig scheppen en vernietigen (terug naar Heraclitus?)

⇒ positieve vrijheid: er is geen goed of kwaad, er is geen waarheid. We moeten niet triest zijn, we moeten die leegte gewoon invullen.
De leegte is een uitnodiging om iets nieuws te creëren.

- Genealogie
 - De genealogie vraagt naar de oorsprong of geboorte van iets
 - genesis: de oorsprong van het bewuste subject, van goed en kwaad
 - Wat is de oorsprong van onze notie van wat goed en slecht is?
 - Nietzsche gebruikt genealogie in zijn onderzoek naar de geschiedenis van de moraal
 - Zijn genealogische methode toont dat de oorsprong van de moraal allesbehalve moreel is:
 - de morele concepten van goed en kwaad zijn een product van de mensen
 - wat wij als goed/slecht beschouwen = resultaat van historisch proces
 - Deze oorsprong blijkt niet zo moreel te zijn: er is geweld bij komen kijken
- Moraal volgens Nietzsche
 - De studie van de moraal veronderstelt een perspectief dat zich voorbij goed en kwaad bevindt
 - Moreel is volgens Nietzsche hypocrisie, symptoom, masker, narcoticum, stimulant, remming, geneesmiddel, gevaar van gevaren
 - Moraal maakt een soort van mens onmogelijk en een andere wel mogelijk
 - Moraal maakt van de mens een kameel
- lezen, denken en studeren als een koe
 - “We zijn onbekenden voor onszelf ...”
 - We weten niet wie we zijn
 - We begrijpen onszelf niet
 - We dachten dat we naar onszelf op zoek waren, maar dat is niet zo
 - We zijn geen mensen van kennis
 - Het gaat altijd over de juiste vraag te stellen, een nieuw object van liefde te zoeken
 - Goed lezen heeft de kunst van de koe nodig
 - een koe eet en herkaut => in de herhaling vinden we wel iets wat de moeite waard is om gedacht te worden

3.5 FILOSOFIE IN DE 20STE EEUW EN VANDAAG

3.5.1 *Simone de Beauvoir*

Achtergrond

- Franse filosofe
- 1908-1986
- levensgezel van Jean-Paul Sartre
- feministe
- existentialiste

Existentialistisch feminisme

- Wat is existentialisme?
 - alles wat bestaat, produceert essentie. De existentie gaat vooraf aan de essentie. Je wordt eerst geboren en zoekt daarna uit wie je eigenlijk bent.
 - Je levenspad is niet op voorhand uitgestippeld (door God bv.)

- existentialisme ≠ atheïsme => geloof in God kan nog steeds, maar hij bepaalt je betekenis of doel niet.
- Is er een vrouwelijke essentie? Wat is de vrouw op zich?
- Verschil tussen Wollstonecraft en de Beauvoir:
 - Wollstonecraft bekritiseert mannen omdat ze niet consequent zijn. Ze zeggen dat we gelijk zijn, maar behandelen ons anders.
 - de Beauvoir: er is een abstracte gelijkheid tussen mannen en vrouwen, maar concrete ongelijkheid tussen beiden. “De mens”, “de man”, “de vrouw” zijn sociale constructen. Er is in de geschiedenis altijd een strijd geweest om de betekenissen van die woorden.
- Vergelijking Plato – de Beauvoir:
 - de Beauvoir deelt de maatschappij op obv sekse: mannen versus vrouwen
 - Plato deelt de maatschappij op obv hun capaciteiten:
 - Mensen die veel kunnen
 - Mensen die niet veel kunnen

Zowel in de eerste als de tweede groep kunnen zowel mannen als vrouwen zitten.
Plato is minder vrouwonvriendelijk dan de meeste filosofen.

De tweede sekse (1949)

- “On ne naît pas femme, on le devient”
 - We worden niet als vrouw geboren, we worden tot vrouw gemaakt.
 - De man bepaalt wat de vrouw is. De vrouw begrijpt zichzelf vanuit wat de man zegt dat ze moet zijn.
- De vrouw wordt bepaald en gedefinieerd door haar verhouding tot de man, maar hij niet door zijn relatie tot haar; zij is het niet-essentiële tegenover het essentiële.
 - Hij is Subject, het Absolute, zij is de Ander.
 - Er is geen reciprociteit in de relatie tussen mannen en vrouwen.
- Vrouwen maken de fantasie van de mannen werkelijk, ze leven in een illusie, ze hebben een vertekend beeld van de realiteit, ze leven in de ideologie van de mannen.
- We moeten voorbijgaan aan de dualiteit tussen mannen en vrouwen
 - het gaat niet over goed of kwaad, dag of nacht
- Verschil tussen vrouwen en andere “anderen” (Joden, zwarten, proletariërs)
 - de andere “anderen” maakten een historische gebeurtenis mee waardoor ze in de onderdrukking terecht kwamen, bij vrouwen is dat niet het geval. Vrouwen waren altijd het andere geslacht.
 - de andere “anderen” kunnen tenminste nog dromen om te ontsnappen en de macht over te nemen. Vrouwen zit zodanig verspreid dat ze zich moeilijker kunnen verenigen en zelfs mekaar vaak niet steunen.
- de man heeft niet allen de vrouw, maar de wereld waarin vrouwen en mannen leven geschapen

- Voorbeeld: vrouw met een diploma is een bedreiging voor een man met diploma
 - bv. Streven naar genderdiversiteit aan de Universiteit. Als vrouwen meer kansen krijgen, zijn er minder kansen beschikbaar voor mannen.
 - Competitie met mannen is geen probleem, maar als er een vrouw op het toneel verschijnt, wringt het.
- Kant's idee van "comfort = opium" bij mannen en vrouwen
- "Als men strijdt, redeneert men niet meer"
 - voorbij de vraag of vrouwen superieur, inferieur of gelijk zijn aan de man
 - Je zal altijd argumenten pro en contra de plaats van vrouwen tov mannen vinden. We moeten daar doorbreken. We zijn allemaal ruimtelijk, cultureel, historisch,... bepaald. We zijn geconditioneerd door wie, waar en wanneer we zijn. Begin met alle common places (gangbare overtuigingen zoals dat vrouwen minderwaardig zijn) in vraag te stellen. Aanvaard dat er geen objectiviteit is.
- Ja zeggen tegen de overmijdelijke eenzijdigheid van de menselijke existentie
- Onze kennis van de vrouwelijke wereld is intiemer dan de kennis die de mannen hebben over onze vrouwelijke wereld.
- Geluk is secundair, wat telt is de vrijheid.

3.5.2 Paul Preciado

Achtergrond

- geboren in 1970
- Spanje
- schrijver, filosoof & curator
- transgender, geboren als vrouw (Beatriz), sinds 2010 in transitie tot man

Publicaties

- Pornotopia: an essay on Playboy's architecture and biopolitics (2014)
- Testo Junkie: sex, drugs and biopolitics in the pharmecopornographic era (2013)
- Manifiesto contrasexual (2002)

Visie

- Geen genderstudies, geen wetenschap, maar filosofisch terrorisme
- farmacopronografisch tijdperk
 - Principes
 - Biopolitiek = politiek probeert het biologische leven van mensen te beïnvloeden
 - masturbatie = motor van de economie
 - ⇒ we helpen elkaar om een orgasme te krijgen en zo draait de economie
 - Potentia Gaudendi
 - ⇒ in elk aspect van het leven schuilt potentieel een groot genot
 - Excite
 - ⇒ we streven naar een kick, genot
 - ⇒ Wanneer we dit genot niet vinden zijn we depressief

- Control
 - ⇒ we nemen alcohol, pillen en drugs in om ons terug die kick te geven of die vast te houden